

BPK.7033.4.2019.GK

**Pan
Jarosław Gowin
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Nauki
i Szkolnictwa Wyższego**

Szanowny Panie Premierze

Do Rzecznika Praw Obywatelskich docierają sygnały dotyczące problemów, jakie mogą pojawić się w związku z pierwszą ewaluacją jakości działalności naukowej, która rozpocznie się w dniu 1 stycznia 2021 r. Kwestia ta ma istotne znaczenie z punktu widzenia polskich szkół wyższych. Od wyników ewaluacji zależy jaką kategorię naukową otrzyma dana uczelnia. Zaś od danej kategorii naukowej w nowym systemie nauki i szkolnictwa wyższego zależy naprawdę wiele: pełnia praw akademickich, wysokość przyznanej subwencji, możliwość prowadzenia kierunków studiów itd. W związku z tym niezwykle ważne jest to, by uczelnie mogły starannie przygotować się do ewaluacji.

Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce¹ - art. 265 i nast. – wprowadza nowy system oceny („ewaluacji”) jakości działalności naukowej, a ściślej: efektów działalności naukowej jednostek – podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Przede wszystkim jest to obecnie ocena poszczególnych dyscyplin reprezentowanych w tych podmiotach, a nie ich podstawowych jednostek organizacyjnych.

Pierwsza ewaluację jakości działalności naukowej obejmuje lata 2017-2018 i rozpoczyna się w dniu 1 stycznia 2021 r. (art. 324 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce²).

Ewaluacja ta odbywa się według bardzo ściśle określonych zasad, zawartych w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej³. Istotne znaczenie mają również następujące komunikaty Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego:

¹ Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2018 r., poz. 1668 ze zm.).

² Dz. U. z 2018 r., poz. 1669.

³ Dz. U. z 2019 r., poz. 392.

- Komunikat z dnia 18 stycznia 2019 w sprawie wykazu wydawnictw publikujących recenzowane monografie naukowe; wykaz ten został uzupełniony w komunikacie Ministra z dnia 17 grudnia 2019 r.
- Komunikat z dnia 31 lipca 2019 w sprawie wykazu czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych wraz z przypisaną liczbą punktów; wykaz ten został uzupełniony w komunikacie Ministra z dnia 18 grudnia 2019 r.

Pierwsza ewaluacja dotyczy okresu od 2017 do roku 2020 r. Podstawowe reguły przeprowadzania tej ewaluacji środowisko akademickie poznało dopiero w połowie 2019 r. – vide: komunikat z 31 lipca 2019 r. dot. czasopism naukowych. W systemie ewaluacji niezwykle dużą rolę odgrywają artykuły naukowe opublikowane w czasopismach z tego wykazu. Biorąc pod uwagę cykl wydawniczy, a także niewielką ilość czasopism w poszczególnych dyscyplinach, artykuły w tych czasopismach ukazać się mogą po roku 2020. Zresztą Rzecznik Praw Obywatelskich jeszcze przed opublikowaniem tej listy wyrażał wątpliwości dotyczące zasad ustalania listy czasopism naukowych⁴. Wykaz czasopism pomija większość najpoważniejszych pism prawniczych w Polsce, w tym pisma o uznanej pozycji, ugruntowanym przez lata wpływie na doktrynę i orzecznictwo, znane i cytowane w literaturze i przez praktyków.

Już po opublikowaniu pierwszej wersji ww. komunikatów wiele środowisk naukowych wyrażało swoje wątpliwości, np. Komitet Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w komunikacie z dnia 2 października 2019 r. w sprawie koniecznych i pilnych zmian dotyczących listy naukowych czasopism prawniczych⁵. W komunikacie tym podnoszono wiele kwestii, m.in. to, że brak udziału ekspertów w Komitecie Ewaluacji Nauki; nie do przyjęcia jest również nakaz stosowania nowego wykazu czasopism do publikacji ogłoszonych przed jego przyjęciem. Nowy wykaz powinien być stosowany do publikacji ogłoszonych dopiero po jego przyjęciu, a najlepiej po upływie pewnego czasu, aby nie zaskakiwać autorów publikowanych tekstów i wydawców⁶. Również inne środowiska naukowe wyrażały swoje wątpliwości, np. Rada Języka Polskiego czy Komitet Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk. Ten ostatni, w uchwale nr 2/2019 z dnia 7 października 2019 r. przyłączył się do apelu Rady Języka Polskiego z dnia 16 września 2019 r.⁷. W dokumentach tych zaapelowano o podwyższenie punktacji zasłużonych czasopism naukowych.

⁴ Wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 15 stycznia 2019 r., VII.7033.40.2018.AMB.

⁵ Państwo i Prawo z. 11/209, s. 141-143.

⁶ Tamże, s. 143.

⁷ Uchwała zebrania plenarnego Komitetu Językoznawstwa PAN znajduje się na stronie internetowej: http://www.rjp.pan.pl/images/KJ_PAN_uchwa%C5%82a_2_2019.pdf

Jak już wyżej wskazywano, od wyników ewaluacji zależy naprawę wiele. Często jest to być albo nie być dla uczelni, dyscypliny oraz dla pracowników naukowych deklarujących daną dyscyplinę (w przypadku uzyskania przez dyscyplinę naukową najniższej kategorii C, wiele uczelni wyższych z uwagi na gorsze warunki finansowania dyscypliny z taką kategorią, zdecyduje się zapewne na restrukturyzację dyscypliny, co łączyć się może ze zwolnieniami pracowników). Z tych względów niezwykle ważne jest staranne przygotowanie się przez poszczególne uczelnie do ewaluacji. Nie sprzyja temu sytuacja, w której zbyt późno uczelnie dowiadują się o zasadach ewaluacji. Sytuacja taka na pewno nie realizuje zasady pewności prawa; by zasadę tę realizować, należy zapewnić jasność, precyzyjność, jednoznaczność regulacji prawnej i nie zaskakiwać adresatów norm prawnych. Prawo, winno w jak największym stopniu zaspokajać potrzebę bezpieczeństwa i stabilności. Zaś podmioty stosujące prawo powinny podejmować działania zgodnie z zasadą przewidywalności⁸.

W związku z powyższym zaproponować można zmianę w zakresie pierwszej ewaluacji jakości działalności naukowej⁹. Proszę Pana Premiera o rozważenie możliwości nowelizacji ww. art. 324 ustawy – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, poprzez wskazanie, że pierwsza ewaluacja obejmuje lata 2019-2020 i rozpoczyna się w dniu 1 stycznia 2023 r. Oczywiście, zmiana ta wymaga dalszych korekt w art. 324. W związku z tym zmianie ulec mogą inne artykuły zawarte w Przepisach wprowadzających..., dotyczące np. wydłużenia okresu przejściowego na składanie wniosków o nadanie praw akademickich (np. art. 175 Przepisów wprowadzających...). Do rozważenia pozostaje natomiast kwestia nowelizacji przepisów, która w tym nowym okresie ewaluacji (2019-2020) objęłaby np. granty uzyskane np. w roku 2018, które zakończone mają być w roku 2020.

Przesunięcie okresu ewaluacji pozwoliłoby wziąć pod uwagę okres, w którym wszyscy zainteresowani znają wszystkie kryteria ewaluacji; umożliwiłoby to również dokładne i racjonalne przygotowanie się do tejże ewaluacji oraz zaplanowanie działania w celu uzyskania jak najlepszej oceny. Zapobiegłoby to także ocenie dorobku na podstawie przypadkowego dorobku (tak oceniać można bowiem dorobek za lata 2017-2018, gdy nieznanymi były kryteria ewaluacji).

Ewentualnie zaś, w przypadku nieuwzględnienia powyższej propozycji, postulować można przeprowadzenie ewaluacji dotyczącej lat 2017-2018 na zasadach dotychczas obowiązujących.

Dodatkowo uwagę Pana Ministra pragnę zwrócić na kolejny problem. Do Biura Rzecznika Praw Obywatelskich zgłaszane są wątpliwości dotyczące konsekwencji wprowadzonych zmian dla oceny artykułów wieloautorskich, przygotowywanych nierzadko w zespołach

⁸ Por. M. Wojciechowski, *Wybrane aspekty problematyki pewności prawa*, Gdańskie Studia Prawnicze, tom XXIV z 2010 r., s. 560 i nast.

⁹ Propozycje takie już zresztą były niedawno wyrażane, por.

<https://prenumeruj.forumakademickie.pl/fa/2019/11/kronika-wydarzen/korekta-ewaluacji-dyscyplin-naukowych/>

interdyscyplinarnych. Naukowcy, podejmując współpracę z innymi autorami, nie byli świadomi, że ww. rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 22 lutego 2019 r. w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej wprowadzi rozwiązanie, zgodnie z którym przeliczeniowa wartość punktowa wieloautorskiego artykułu naukowego opublikowanego w ostatecznej formie w latach 2017 i 2018 w czasopiśmie naukowym zamieszczonym w wykazie z 2017 r. wynosi 100% całkowitej wartości punktowej tego artykułu naukowego, tylko wtedy, gdy wartość ta wynosi nie mniej niż 30 punktów (§ 34 ust. 3 lit. a rozporządzenia). W przypadku, gdy wartość punktowa czasopisma jest niższa niż 30 punktów, przeliczeniowa wartość punktowa wieloautorskiego artykułu naukowego jest również odpowiednio niższa (§ 34 ust. 3 lit. b rozporządzenia). Skarżący podnoszą, że kryterium to powinno być wprowadzone nie wcześniej niż od 2019 r. Dałoby to naukowcom możliwość podjęcia świadomej decyzji dotyczącej samodzielnego przygotowania publikacji naukowej bądź zaproszenia do udziału w niej innych autorów.

Mając powyższe na uwadze, działając na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jedn. Dz. U. z 2018 r., poz. 2179 ze zm.), zwracam się do Pana Premiera z uprzejmą prośbą o rozważenie możliwości:

- 1/ przesunięcia okresu ewaluacji jakości działalności naukowej,
- 2/ nowelizacji ww. § 34 rozporządzenia w sprawie ewaluacji jakości działalności naukowej,

oraz o poinformowanie mnie o zajętych w sprawie stanowiskach.

Z poważaniem